

VALTIONTALouden TARKASTUSVIRASTOLLE

Asia: Selvityksen tekeminen maahanmuuttoviraston kansainväliseen suojeluun perustuvien oleskelulupien myöntämiskäytännöistä ja linjauksista julkisen talouden näkökulmasta

1. Tilanne

Suomeen saapui turvapaikanhakijoita 2000-luvulla ja 2010-luvun alussa 3 000 – 4 000 vuodessa. Vuonna 2014 hakijoita oli noin 3 600. Tämä tahti jatkui vielä tämän vuoden alkupuoliskolla. Kesästä alkaen turvapaikanhakijoiden määrä on noussut jyrkästi. Päivittäin on pääasiassa Tornion kautta tullut Suomeen 300-500 henkilöä, tähän mennessä yhteensä noin 22 000 turvapaikanhakijaa. Ylivoimaisesti suurin osa, noin 70 %, on irakilaisia. Somaliasta on kotoisin noin 13 % ja Afganistanista lähes yhtä paljon. Sisäasiainministeriössä ja maahanmuuttovirastossa (jäljempänä Migri) on katsottu, että nykyisen vauhdin jatkuessa Suomeen voi tämän vuoden kuluessa tulla kaikkiaan 50 000 turvapaikanhakijaa, siitä noin 47 000 toisella vuosipuoliskolla.

On mahdollista, että Suomeen tulevien turvapaikanhakijoiden vauhti ensi vuonna jonkin verran vähenee, tuskin kuitenkaan olennaisesti. Suomen avoin raja Torniossa, muita EU-maita löyhempi käytäntö oleskelulupien myöntämisessä, avokätiset tuet turvapaikanhakijoille ja oleskeluluvan saaneille sekä hyvät mahdollisuudet saada perheensäkin Suomeen tulevat jatkossakin vetämään maahamme erityisesti irakilaisia ja somalialaisia. Talven ajaksi vauhti heikkenee, mutta keväällä se taas voimistuu. Jos arvioidaan, että turvapaikanhakijoita tulee hieman hitaampaan tahtiin kuin tämän vuoden jälkipuoliskolla, voisi vuonna 2016 tulla noin 80 000 uutta hakijaa. Kun tähän lisätään tänä vuonna tulleet, saattaa siis Suomella olla edessään noin 130 000 turvapaikkahakemuksen ratkaiseminen. Eikä tilanne suinkaan siihen lopu. EU:n tasolla kaavailut toimenpiteet ovat epävarmoja eivätkä vaikuta kovin nopeasti. On todennäköistä, että turvapaikanhakijoiden vyöry Eurooppaan jatkuu ainakin lähivuosina. Tämä tekee huomattavan tärkeäksi sen, millaisin käytännöin ja linjauksin oleskelulupia myönnetään. Asialla on valtava vaikutus valtiontalouteen ja kuntien talouteen.

2. Oleskelulupien myöntämistä koskevat säännökset

Turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan joko turvapaikkana, ns. toissijaiseen suojeluun perustuvana tai humanitaarisista syistä. Ylivoimaisesti suurin osa myönneistä päätöksistä on perustunut toissijaiseen suojeluun. Sen vuoksi tarkastelen jäljempänä lähinnä sitä.

Toissijainen suojelu perustuu Euroopan unionin ns. määritelmädirektiiviin (2004/83/EY), joka on siirretty Suomen lainsäädäntöön ulkomaalaislailla (323/2009). Ulkomaalaiselle on

myönnettävä oleskelulupa, jos hän palatessaan kotimaahansa joutuisi **todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa**. Tällainen on ensinnäkin se, että hakijaa henkilökohtaisesti uhkaa kuolemanrangaistus, teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu tai rangaistus, jos hän palaa kotimaahansa (88 § 1-2 kohdat). Toiseksi oleskelulupa myönnetään, jos häntä siellä uhkaa **mielivaltaisesta väkivallasta** kansainvälisen tai maan sisäisen **aseellisen selkkauksen** (*situations of international or internal armed conflict*) **yhteydessä** johtuva **vakava ja henkilökohtainen vaara** (88 § 3 kohta).

Direktiivistä ja lainkohdasta käy ilmi, että oleskeluluvan saamiselle 88 §:n 3 kohdan perusteella on kaksi edellytystä. Ensinnäkin, alueella on oltava aseellinen selkkaus. Jos tämä edellytys täyttyy, voidaan ruveta tutkimaan, esiintyykö siellä sellaista mielivaltaista väkivaltaa, jonka johdosta turvapaikanhakija joutuisi kotimaahan palatessaan todelliseen vaaraan. Aseellinen selkkaus on siis välttämätön edellytys oleskeluluvan myöntämiselle tämän kohdan nojalla.

Tiedotusvälineissä ja myös Migrissä puhutaan usein harhaanjohtavasti ”turvallisista” maista tai alueista. Käsitteillä ”turvallinen” ja ”aseellinen selkkaus” on kuitenkin melkoinen ero. Aseellinen selkkaus on tyypillisesti sellainen tilanne kuin esimerkiksi Syyriassa, jossa aseistetut joukot käyvät keskenään taisteluja. Alue voi kuitenkin olla turvaton ilman, että siellä olisi meneillään aseellinen selkkaus.

3. Missä on aseellinen selkkaus?

Aseellisen selkkauksen käsitettä pohdittaessa voidaan parhaiten ottaa esimerkkejä Irakista. Migri on katsonut, että tietyt maakunnat Irakissa ovat vaarallisia ja niiltä kotoisin oleville on myönnetty oleskelulupa lähes automaattisesti tutkimatta, kohdistuuko hakijaan henkilökohtaista vaaraa. Näihin alueisiin kuuluvat muun muassa yli seitsemän miljoonan asukkaan Bagdad lähiympäristöinen ja pohjoisen kurdialueella oleva miljoonakaupunki Kirkuk (HS 26.92015).

Irakin länsiosan sunnialueilla ISIS-järjestö käy aseellista taistelua Irakin hallitusta vastaan. Taistelut eivät missään vaiheessa ole yltäneet lähellekään Bagdadia. ISIS ei edes pyri saamaan tätä voimakkaasti shiiaenemmistöistä suurkaupunkia haltuunsa, vaan haluaa perustaa ”kalifaatin” Syyrian ja Irakin sunnienemmistöisille alueille.

ISIS-järjestön ja ehkä muidenkin sunnien ääriainesten toimesta on kuitenkin aika ajoin räjäytetty itsemurhaajien pommeja shiiamuslimien kaupunginosien toreilla ja moskeijoissa. Shiitit eivät ole vastanneet tähän samalla tavalla. Jos yli seitsemän miljoonan asukkaan kaupungissa räjähtää pommi silloin tällöin, ehkä useastikin, onko siellä silloin aseellinen selkkaus? Ruotsi, Tanska ja ilmeisesti muutkin EU-maat katsovat, että näin ei ole ja palauttavat turvapaikanhakijoita Bagdadiin.

Vielä vähemmän kai voidaan katsoa aseellista selkkausta olevan se, että henkilön joku sukulainen on murhattu tai kadonnut taikka että henkilöä itseään on uhattu. Nämä ovat poliisiasioita, jotka kuuluvat valtion poliisiviranomaisten selvitettäväksi. Irakissa on nyt Haider Abadin johtama kansainvälisesti tunnustettu hallitus, joka on ryhtynyt määrätietoisiin toimiin shiia- ja sunnimuslimien välisten ristiriitojen vähentämiseksi. Ei ole

mitään syytä olettaa, että palatessaan kotimaahansa tavallista bagdadilaista uhkaksi kuolemanrangaistus, teloitus, kidutus tai muu 88 §:n 1-2 kohdissa mainittu uhka.

Suomi on kuitenkin katsonut, että Bagdadissa on aseellinen selkkaus, sieltä kotoisin oleva on lähes automaattisesti saanut oleskeluluvan eikä Bagdadiin ole palautettu ketään. Bagdadissa on siis yli seitsemän miljoonaa ihmistä, joilla on potentiaalinen mahdollisuus saada Suomesta oleskelulupa. Tämä on arabiankielisen Facebookin ja muiden internetin keskustelupalstojen välityksellä laajalti irakilaisten tiedossa.

Yhtä selkeän esimerkin tarjoaa Kirkuk. Tämä kurdien suurin kaupunki on jo pitkään ollut käytännössä heidän hallitsema, vaikka kaupungissa on myös arabeja, turkmeeneja ja muita vähemmistöjä. Väestöryhmien välillä ei ole ollut taisteluja. Kun ISIS viime vuonna valtasi Mosulin ja Irakin armeija pakeni etelään, kurdien peshmerga-joukot ottivat myös sotilaallisesti haltuunsa Kirkukin. Enää ei voida perustellusti väittää, että siellä olisi meneillään aseellinen selkkaus. Kirkuk on vakaasti kurdien hallinnassa ja aseellinen selkkaus ISIS-järjestön kanssa on paljon lännempänä. Kurdien hallitsemilla alueilla on myös pakolaisleirejä, joilla on paljon sunnimuslimiarabeja, mikä viittaa samaan.

Somalian pääkaupungissa, Mogadishussa, ei myöskään voida katsoa olevan aseellista selkkausta. Kaupunkiin on sijoitettu Afrikan unionin rauhanturvajoukkoja, jotka ovat onnistuneet pääpiirteissään rauhoittamaan kaupungin. Silloin tällöin al-Shabaab-järjestö räjäyttää pommin jossain hallituksen rakennuksessa tai ulkomaalaisten käyttämässä hotellissa, mutta EU-maissa katsotaan kaikei yleisesti, ettei kaupungissa enää ole aseellista selkkausta. Suomessa Mogadishusta kotoisin oleville myönnetään lähes automaattisesti oleskelulupa eikä Somaliaan palauteta ketään.

Migri on linjauksensa tueksi viitannut UNHCR:n, Human Rights Watch'in ja Amnesty Internationalin raportteihin (HS 17.9.2015). Nämä järjestöt tarkastelevat kuitenkin asiaa omista näkökulmistaan eikä niiden arvioita sen vuoksi aina voida pitää objektiivisina eivätkä kaikki maat niitä orjallisesti noudatakaan. Myös yksittäiset Irak-asiantuntijoina esiintyvät henkilöt ovat usein itse entisiä pakolaisia (HS 26.9.2015), mikä vähentää heidän objektiivisuuttaan.

4. Maan sisäisen paon mahdollisuus

Jos turvapaikanhakija on kotoisin alueelta, jolla vallitsee aseellinen selkkaus, sen ei välttämättä tarvitse johtaa siihen, että oleskelulupa on myönnettävä. EU:n direktiivi ja ulkomaalaislaki tuntevat nimittäin käsitteen ”sisäisen paon mahdollisuus” (88 e §). Oleskelulupaa ei tarvitse myöntää, jos turvapaikanhakijalla olisi mahdollisuus siirtyä johonkin toiseen osaan kotimaassaan, missä hänen ei tarvitse pelätä joutuvansa vainotuksi tai toissijaiseen suojeluun oikeuttavaan todelliseen vaaraan, ja missä hänen voidaan kohtuullisesti edellyttää oleskelevan.

Irakissa on kaikille etnisille ja uskonnollisille pääryhmille (sunnit, shiit, kurdit) soveltuvia suhteellisen rauhallisia alueita, joilla nämä voisivat oleskella oman etnisen ja uskonryhmänsä piirissä ja suojeluksessa, kunnes pääsevät palaamaan kotipaikkakunnalleen. Usein siirtymistä toiselle alueelle oman maan sisällä voidaan pitää

täysin kohtuullisena. Niinpä esimerkiksi kurdi, joka on joutunut pakenemaan Mosulista, voisi aivan hyvin elää jossain kurdien itsehallintoalueella tai Kirkukissa, missä ihmiset kuuluvat samaan etniseen ja uskonnolliseen ryhmään ja puhuvat samaa kieltä kuin hän. Irakiin on myös paennut ainakin 200 000 ihmistä Syyriasta, todennäköisesti valtaosa sunneja, jotka ovat sijoittuneet Irakin sunnialueille. Maan sisäinen pako on itse asiassa henkilön itsensäkin kannalta järkevämpi vaihtoehto kuin muuttaa kauas ankeisiin sääolosuhteisiin vieraan kielen ja vieraan uskonnon keskelle.

Ei ole tiedossa, kuinka paljon Migri käyttää maan sisäisen paon mahdollisuutta oleskeluluvan epäämisen perusteena. Sitä voitaisiin ja olisi perusteltua käyttää huomattavan monissa tilanteissa. Migrin lupakäytännön läpinäkyvyyttä tulisi tältä osin parantaa.

5. Turvapaikkapuhuttelut

Mikäli turvapaikanhakijalla ei ole tai hän ei halua esittää todisteita asuinpaikastaan tai häneen kohdistuvasta vainosta, Migri yleensä ratkaisee asian hakijan kertomuksen perusteella. Jos tarinan katsotaan olevan uskottava, oleskelulupa myönnetään. Tämä on useimpien turvapaikanhakijoiden tiedossa internetin sivustojen kautta, joilla annetaan ohjeita siitä, millaisia tarinoita kannattaa kertoa ja mitä pitää välttää.

Asian ratkaisulla on ratkaisevan tärkeä merkitys hakijalle. Jos hän saa myönteisen päätöksen, hänen taloudellinen asemansa on koko loppuelämän turvattu. Hänelle osoitetaan mukava, nykyaikainen asunto paikkakunnalta, jonne hän haluaa asettua asumaan (usein pääkaupunkiseudulta) eikä hänen tarvitse maksaa asumisestaan mitään, hän saa valtiolta toimeentulon, joka yleensä huomattavasti ylittää sen, mihin hän oli koti- tai asuinmaassaan tottunut, hän saa kaikki Suomen sosiaaliturvaan kuuluvat etuudet erikoissairaanhoidon myöten ja ennen pitkää hän saa myös perheensä Suomeen nauttimaan samoista eduista. Jos taas hän saa kielteisen päätöksen, hän joutuu joko palaamaan kotimaahansa tai piileskelemään laittomana maahanmuuttajana Suomessa tai muualla Euroopassa. Näin ollen on ymmärrettävää, että hakija tekee kaikkensa, tarvittaessa myös valehtelee, väärentää asiakirjoja ja tekee melkein mitä tahansa saadakseen myönteisen päätöksen. Näin me kaikki tekisimme vastaavassa tilanteessa.

Migri on äskettäin (HS 26.9.2015) hieman valottanut turvapaikanhakumenettelyyn liittyvää kuulemistä. Tulosaluejohtaja Juha Similän lausuntojen perusteella näyttää siltä, että Migrin virkamiehet aivan liian sinisilmäisesti uskovat sitä, mitä heille kerrotaan. Jos suomalainen hakee jotain etuutta valtiolta, hänen täytyy esittää näyttö siitä, että on siihen oikeutettu. Turvapaikanhakumenettelyssä ei tarvita mitään näyttöä. Jos hakijan tarinaa pidetään uskottavana, hän saa oleskeluluvan ilman, että sen todenperäisyys selvitetään. Kielitestejä ei voi pitää luotettavina etenkin silloin, kun on kysymys Bagdadista, Kirkukista tai muusta suurkaupungista. Leväperäisen hakemuskäsittelyn huippu on se, että kielitestin reuttaminenkaan ei johda turvapaikkahakemuksen epäämiseen. Migrin pitää myös pystyä osoittamaan oikea kotipaikka. Jos virkailijat eivät usko siihen, että ihminen on esimerkiksi Mosulista, mutteivät pysty osoittamaan muutakaan paikkaa, asia ratkaistaan hakijan eduksi, Similä kertoo. Tällaiseen täysin kohtuuttomaan viranomaiselle asetettuun

vaatimukseen ei ole mitään pykälää laissa eikä muutakaan perustetta. Migri tulisi velvoittaa nykyistä olennaisesti tarkemmin selvittämään hakijan kertomuksen todenperäisyys. Oleskeluluvan saamiseen ei voi riittää väite, että ”minut tapettaisiin kotimaassa”.

Migri on myös kertonut, että käsittelyruuhkan takia joudutaan palkkaamaan suuri joukko tilapäistä, usein kokematonta työvoimaa hakemuksia ratkaisemaan. Samalla julkisuudessa esitetään jatkuvasti vaatimuksia nopeammasta käsittelystä turvapaikkakustannusten hillitsemiseksi. Nämä seikat johtavat helposti siihen, että myönteisiä päätöksiä ryhdytään antamaan entistäkin löyhemmin perustein ja vähäisemmällä tutkimisella. Virheellisistä myönteisistä oleskelulupapäätöksistä aiheutuvat kustannukset ylittävät kuitenkin monin verroin sen, mitä turvapaikkakustannuksissa säästetään.

6. Toissijaisen suojelun peruuttaminen

Ulkomaalaislaki tuntee myös mahdollisuuden pakolaisaseman ja toissijaisen suojelun lakkauttamiseen (107 §) ja peruuttamiseen (108 §). Toissijainen suojelu lakkautetaan, jos sen myöntämiseen johtaneet olosuhteet ovat lakanneet olemasta tai muuttuneet siinä määrin, ettei suojelua enää tarvita. Olosuhteiden muutoksen on oltava merkittävä ja pysyvä (107 § 2 ja 4 mom.). Suojelu peruutetaan, jos hakija on antanut tietoisesti vääriä tietoja, jotka ovat vaikuttaneet päätöksen lopputulokseen tai salannut sellaisen seikan, joka olisi vaikuttanut lopputulokseen (108 § 1 ja 2 kohta).

On ilmeistä, että Suomessa on lukuisia oleskeluluvan saaneita, joihin näitä säännöksiä olisi voitu soveltaa. Paras esimerkki maasta, jossa suojelun myöntämiseen johtaneet olosuhteet ovat lakanneet olemasta ja muutos on ollut sekä merkittävä että pysyvä, on Kosovo. Kosovo rauhoittui muutamassa kuukaudessa pakolaiskriisin jälkeen suurvaltojen päästyä Serbian kanssa sopimukseen ja YK:n ottaessa hoitaakseen rauhantehtävät maassa. Miksi ei Migri silloin lakkauttanut kosovolaisten (ehkä Kosovon serbejä lukuun ottamatta) oleskelulupia? Myös Irakissa ja Somaliassa on paljon alueita, joilla suojelun myöntämiseen johtaneet olosuhteet ovat lakanneet tai muuttuneet niin, ettei suojelua enää tarvita. Irakissa ainakin Etelä-Irak ja Kurdistan ovat tällaisia alueita, Somaliassa itsenäistynyt Somalimaa ja Puntmaa.

On myös oletettavaa, että oleskeluluvan saaneiden joukossa on paljon sellaisia, jotka ovat valehdelleet tai salanneet jonkin päätökseen vaikuttaneet tiedon, mutta tämä on käynyt ilmi vasta myöhemmin, ehkä jonkin toisen asian yhteydessä. Ei ole tiedossa, onko Migri puuttunut näihin tapauksiin. Yleisen lainkuuliaisuuden vuoksi ja moraaliselta kannalta olisi tärkeää, että lainvastaiseen valehteluun syllistyneet saataisiin vastaamaan teostaan. Migrin päätöksenteon läpinäkyvyyttä tulisi tältäkin osin parantaa.

Se, että suojelun myöntämiseen johtaneet olosuhteet todella ovat lakanneet, näkyy selvästi myös siinä, että Irakiin ja Somaliaan tehdään Suomesta jatkuvasti lomamatkoja. Suomesta käydään Somaliassa lomalla jopa niin paljon, että matkatoimistot ovat järjestäneet lomalentoja Helsingistä Somaliaan. Myös Bagdadiin ja Kurdistanin Erbiliin pääsee Euroopasta suorilla lennoilla. Etenkin Suomessa asuvat kurdit vierailevat usein kotimaassaan, joka nykyään on esimerkillisen järjestynyt, demokraattinen ja rauhallinen.

7. Oleskelulupien vaikutus julkiseen talouteen

Turvapaikanhakijoista ja turvapaikkahakemusten käsittelystä on tänä ja ensi vuonna arvioitu valtiolle koituvan yhteensä 450 miljoonan euron kustannukset. Todelliset kustannukset alkavat kuitenkin vasta siitä hetkestä, kun asianomainen saa oleskeluluvan. Silloin hän pääsee täyden asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin. Hän voi itse päättää, mihin kuntaan hän haluaa asettua asumaan. Siellä hänelle on osoitettava asunto. Tähän asti noin puolet oleskeluluvan saaneista on hakeutunut pääkaupunkiseudulle, loput pääosin suuriin kaupunkeihin. Jos arvioidaan, että puolet tämän vuoden hakijoista eli 25 000 hakijaa saa myönteisen päätöksen, asuntojen rakentaminen näille tulee maksamaan karkeasti arvioiden yhden miljardin. Mikäli ensi vuonna myönteisen päätöksen saaneita tulee vielä 40 000, tarvitaan vajaa 2 miljardia euroa lisää. Asumisen kustannukset maksetaan valtion ja kuntien kukkarosta. Kansainväliseen suojeluun perustuvan oleskeluluvan saaneet eivät yleensä itse maksa asumisestaan mitään.

Tämän lisäksi tulevat oleskeluluvan saaneiden elatuskustannukset, terveydenhoito, päivähoito- ja koulukustannukset, tulkkaukset, kielenopetus ja muu kotouttaminen ym. Kokonaiskustannukset tästä nousevat useisiin miljardeihin euroihin. Huomattava on, että suuri osa kustannuksista lankeaa kuntien maksettavaksi, mikä lisää monissa kunnissa painetta veroäyrin korottamiseen. Asumisperusteisen sosiaaliturvan korvaaminen jollakin muulla, valtiolle ja kunnille halvemmalla ratkaisulla on useiden perustuslakiasiantuntijoiden mielestä syrjintää ja siten perustuslain vastaista. Näin ollen on epävarmaa, saadaanko sitäkään kautta helpotusta julkisen talouden kustannuksiin. Joka tapauksessa tällaisen uudistuksen valmistelu, säätäminen ja voimaan saattaminen veisi pitkän ajan.

Julkisen talouden kustannuksia lisää myös mahdollisuus pitkäaikaiseen, joskus toista vuotta kestäväan vitkutteluun kielteisen oleskelulupapäätöksen toimeenpanossa käyttämällä hyväksi kaikki mahdolliset valitustiet ja lykkäyskeinot. Myös turvapaikanhakijoiden asianajokustannukset maksaa valtio. Kaikkia näitä kustannuksia voitaisiin pienentää rajoittamalla valitukset yhteen valitusportaaseen, hovioikeuteen. Pitäisi myös harkita, olisiko syytä antaa jollekin valtionaloutta valvovalle elimelle, esimerkiksi valtiovarainministeriölle, valitusoikeus Migrin myönteisistä oleskelulupapäätöksistä.

Hallitus on valtionalouden kestävyysvajeen korjaamiseksi ja valtion velkaantumiskehityksen katkaisemiseksi sopinut julkista taloutta vahvistavasta sopeutusohjelmasta. Nämä toimet kohdistuvat laajasti yhteiskunnan eri lohkoille ja koskettavat kaikkia suomalaisia. Nettomääräisesti toimet vahvistavat julkista taloutta vuoden 2019 tasolla 4 miljardilla eurolla. Tarvittavat säästöt on jyvitetty eri hallinnonaloille. Jos hallinnonalalle osoitetun säästön toimeenpano täysimääräisesti osoittautuu mahdottomaksi, tehdään kyseisellä hallinnonalalla korvaava säästö (Hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015).

Nämä periaatteet eivät kuitenkaan koske maahanmuuttoa ja sen aiheuttamia kustannuksia. Ne maksetaan sitä mukaa kuin kustannuksia kertyy, tarvittaessa lisäbudjeteilla. Piikki on auki, niin kuin sanotaan. Ongelmaa korostaa se, että maahanmuuton kustannukset ovat suurimmaksi osaksi välillisiä, ne eivät näy suoraan

valtion budjetista. Merkittävän osan kustannuksista maksavat kunnat. Jollei mitään tehdä, on todennäköistä, että valtaosa niistä säästöistä, jotka hallituksen toimin vaalikauden aikana saadaan aikaan julkisessa taloudessa, valuvat maahanmuuton lisääntyneisiin kustannuksiin. Tämä luonnollisesti vähentää säästötoimien yleistä hyväksyttävyyttä etenkin niiden keskuudessa, jotka joutuvat säästöjen kohteeksi.

Turvapaikanhakijoille ja erityisesti oleskeluluvan saaneille erilaisin perustein annettu tuki on räikeässä epäsuhteessa siihen, miten Suomi auttaa Syyrian sodasta kärsimään joutuvia paikan päällä. Suomi antaa tänä vuonna humanitaarisena apuna 10 miljoonaa ja kehitysapuna 12,6 miljoonaa euroa, kaikkiaan siis 22,6 miljoonaa euroa, Syyrian sodan kärsimysten lievittämiseen. Suomen apu jopa vähenee viime vuodesta (HS 9.10.2015). Kuitenkin ihmisten auttaminen paikan päällä, esimerkiksi pakolaisleireillä, olisi huomattavasti kustannustehokkaampi, tasa-arvoisempi ja moraaliselta kannalta oikeutetumpi ulottuessaan moninkertaiseen määrään ihmisiä, myös sellaisiin, joilla ei ole mahdollisuutta lähteä kalliille ja vaaralliselle matkalle Eurooppaan. Se olisi myös ekologisesti kestävämpi kuin nykyinen Lähi-Idästä ja Afrikasta Suomeen tapahtuvan massamuuton tukeminen.

7. Ehdotukset

Edellä esitetyillä perusteilla esitän, että Valtiontalouden tarkastusvirasto laatisi selvityksen siitä, millaisia seurauksia julkisen vallan (valtion ja kuntien) taloudelle lähivuosina (2015-2019) aiheutuu, jos turvapaikanhakijoille myönnetään oleskelulupia Migrin tähänastisten linjausten ja lupakäytäntöjen mukaisesti.

Tällöin tulisi erityisesti selvittää:

1. Onko Migrin käytäntö määritellä ns. turvattomia alueita, joilta tuleville turvapaikanhakijoille myönnetään oleskelulupa lähes automaattisesti, perusteltu, etenkin huomioon ottaen, että turvattomat alueet poikkeavat muissa EU-maissa yleisesti noudatetuista ja että päätöstä päivitetään harvoin?
2. Onko Migri riittävässä määrin käyttänyt hyväkseen ulkomaalaislain 88 e §:n suomaa mahdollisuutta evätä oleskelulupa, jos hakijalla olisi mahdollisuus siirtyä toiselle alueelle saman maan sisällä?
3. Onko Migri riittävässä määrin käyttänyt ulkomaalaislain 107 ja 108 §:ien mahdollisuuksia suojelun lakkauttamiseen ja peruuttamiseen?
4. Onko perusteltua, että Migri myöntää oleskelulupia pelkästään hakijan oman kertomuksen perusteella tarkistamatta esitettyjen väitteiden todenperäisyyttä?
5. Onko perusteltua myöntää oleskelulupia, vaikka kielitesti osoittaa hakijan valehtelevan asuinpaikastaan, jos Migri ei itse pysty osoittamaan oikeaa asuinpaikkaa?
6. Onko syytä vaatia, että virkamies, joka lainvastaisella tai selvästi perusteettomalla oleskelulupapäätöksellä on aiheuttanut valtiolle vahinkoa, korvaisi valtiolle aiheutetut menetykset?
7. Onko Migrin lupakäytäntö riittävän läpinäkyvää, jotta valtion päättäjillä ja kansalaisilla olisi mahdollisuus seurata päätösten taloudellisia vaikutuksia?

8. Onko perusteltua vähentää valitusasteita kielteisistä oleskelulupapäätöksistä ja antaa valtiovarainministeriölle valitusoikeus Migrin myönteisistä oleskelulupapäätöksistä?
9. Onko turvapaikanhakijoille ja oleskeluluvan saaneille annettu miljardiluokan tuki oikeassa suhteessa siihen 22,6 miljoonan euron apuun, jolla Suomi tukee Syyria sodasta kärsimään joutuvia ihmisiä paikan päällä?

8. Nykylinja on kestämaton

Syyrian sota on joutunut pakenemaan naapurimaihin yli neljä miljoonaa ihmistä. Suomi on keskittynyt auttamaan, ei hätää kärsiviä syyrialaisia, vaan niitä irakilaisia, joilla on ollut rahaa ja voimia matkustaa koko Euroopan läpi päästäkseen maahan, jossa he saavat oleskeluluvan kaikkein helpoimmin. Tämä merkitsee lähivuosina usean miljardin euron menoerää valtiolle ja kunnille. Huomattavasti kustannustehokkaampi, tasa-arvoisempi, ja moraalisempi sekä ekologisesti kestävämpi tapa olisi ohjata apu, minkä Suomi pystyy antamaan, sinne missä sitä eniten tarvitaan, Syyrian naapurimaiden pakolaisleireille.

Nykylinjalle ei ole kestäviä perusteita.

Helsingissä, lokakuun 14 päivänä 2015.

Lauri Nordberg,

varatuomari, vanhempi hallitussihteeri (eläkkeellä)